

**Секція: Криптовалюти: технології, сучасний ландшафт та потенціал
впливу на фінансово-кредитну систему**

Олійник А.В.,

старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Левчук Ю.Л.,

студентка кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Хмельницький національний університет

ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ

Гроші є специфічним, найвищої ліквідності товаром та універсальним еквівалентом вартості інших товарів та послуг. В економічній науці гроші є важливим інструментом, адже особливого розвитку набувають операції відповідно до форм грошей, яку вони змінювали в процесі історичного розвитку. Головними видами функціональних форм грошей сьогодні є неповноцінні гроші: монети, паперові, кредитні (банкнота, вексель, чек), депозитні та електронні гроші.

Гроші пройшли довгий еволюційний шлях розвитку, який триває і в наш час. Використання дорогоцінних металів в обігу поступово втратило актуальність та трансформувалося у систему з використанням паперових та кредитних форм грошей, сукупна вартість яких є регульованою та залежить від монетарної політики центральних банків країн. З розвитком інформаційних систем і технологій світ вступив в еру «електронних грошей». Готівкові обігові кошти поступово стали витіснені безготівкові платіжні інструменти, такі, як платіжні картки, платіжні системи засновані на електронних грошах, а згодом і з використанням криптовалют.

На даному етапі розвитку, відбувається поширення обсягів криптовалют, як абсолютно нового платіжного інструменту XXI століття, який має низку істотних відмінностей від інших видів електронних грошей і не

є законодавчо врегульованим. Сьогодні емітентами електронних грошей та однієї з їх форм – криптовалюот є приватні економічні суб'єкти, а не центральні банки чи уряди країн.

Проблемним питанням щодо регулювання ринку «електронних грошей» та криптовалюот є роль центрального банку, який може поступово втратити регулюючу та емісійну функції внаслідок розвитку нових платіжних інструментів. Питання щодо втрати функції емісії грошей взагалі стало дискусійним. Так Б. Фрідмен з появою електронних грошей пов'язує зниження попиту контрагентів банківських установ у звичайних грошах і таким чином прогнозує повернення ери приватних грошей. Навіть якщо центральні банки будуть постійно розширювати списки грошових інституцій, що підлягають обов'язковому резервуванню та регулюванню або в обов'язковому порядку розрахунки з державою (податки, платежі за ресурси тощо) проводити «банківськими» грошима, то на думку Б. Фрідмена це не дасть змогу центральним банкам витіснити емісію приватних грошей. Точку зору Б. Фрідмена розділяють М. Кінг, Б. Коен та О. Іссинг [1].

Бенджамін Фрідмен виділяє три найбільш значущі тенденції розвитку грошово-кредитної емісії [1]:

- поява ознак ерозії попиту на традиційні “банківські” гроші як засобів обслуговування операцій купівлі-продажу та розрахунків між контрагентами;

- наявність кардинальних змін в кредитуванні не фінансового сектору економіки, внаслідок чого банківські депозити перестають бути головною основою позик, що надаються суб'єктам підприємництва та населенню. І дійсно останнім часом в світовій економіці помітно активізувалися процеси витіснення депозитно-позикових інститутів небанківськими фінансовими організаціями та фондами як наприклад страхові, пенсійні та інвестиційні. Якщо в банківській системі джерелом кредитування є депозити, регульовані обов'язковими вимогами до резервів, то в основі позик не фінансових організацій лежать пасиви трансформовані в цінні папери, що не є предметом контролю з боку центральних банків;

- формування вдосконалених механізмів приватного клірингу, які в майбутньому можуть повністю витіснити та замінити систему кінцевих розрахунків через центральні банки.

Розвиток інформаційних систем і технологій разом з наміченими тенденціями розвитку грошово-кредитної емісії ударає по монополізму центральних банків щодо проведення підсумкових розрахунків та грошової емісії. Виявляється все просто адже мало користі від монополіста, якщо предмет його монопольного володіння нікому не потрібен.

З іншого боку учасники вашингтонської конференції 2000 року (Ч. Гудхарт, М. Вудфорд та Ч. Фрідмен) непогодились з позицією Б. Фрідмена і вважають, що роль центральних банків збережеться в умовах розвитку електронних грошей та електронної комерції, причому держава має сприяти цьому введенням системи відповідних заходів. О. Іссинг вважає, що в центральних банків не все втрачено і вони ще можуть поборотися за своє існування, якщо вчасно будуть вжиті певні заходи. Саме на основі документів Європейського центрального банку ним складено перелік вимог до центральних банків, розвинених країн світу, для збереження здатності проведення ефективної монетарної політики в умовах глобального розвитку електронної комерції [2].

Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 05.04.2001р. №2346-III електронні гроші (e-money) визначає як грошові зобов'язання емітента в електронному вигляді, які розміщені на електронному пристрої та знаходяться в розпорядженні користувача. Таким пристроєм може бути мікропроцесорна картка, комп'ютер користувача, сервер системи розрахунків, де централізовано зберігаються електронні гроші користувачів [3].

Водночас термін «засіб платежу» законодавством не визначений, а поняття «платіжний засіб» зустрічається у ст.192 Цивільного кодексу України, ст.35 Закону України «Про Національний банк України», ст.3 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» і пов'язане із визначенням гривні як єдиного законного платіжного засобу на території України.

Загалом під електронними грошима розуміються гроші чи фінансові зобов'язання, обмін та взаєморозрахунки з якими проводяться за допомогою інформаційних технологій. Директива ЄС 2009/110/ЄС визначає електронні гроші на основі трьох критеріїв: електронне зберігання, передача отримувачу тільки після їх отримання банком, а також платник не може бути їхнім емітентом [4].

Сьогодні найпоширенішою і найдорожчою криптовалютою є біткоїн (Bitcoin), процес створення і розповсюдження якого не контролюється єдиним емісійним центром, а розгалуженість забезпечує безпеку. Біткоїн подібний до електронних грошей, але саме принципи повної анонімності, відсутності контролю і обмеженого випуску відрізняють його від роботи електронних платіжних систем.

Однією з головних переваг цієї валюти є те, що вона захищена від інфляції, оскільки процедура емісії запрограмована на зменшення кількості віртуальних грошей в обороті.

НБУ в офіційних джерелах зазначив, що випуск віртуальної валюти bitcoin не має будь-якого забезпечення та юридично зобов'язаних за нею осіб, не контролюється державними органами влади жодної з країн. Отже, bitcoin є грошовим сурогатом, який не має забезпечення реальної вартості.

Таким чином всі ризики з використанням для розрахунків криптовалют несе учасник таких розрахунків, натомість Національний банк України як регулятор не відповідає за можливі ризики та втрати, пов'язані із використанням bitcoin, а лише рекомендує користуватися послугами тільки тих платіжних систем, які внесені до Реєстру платіжних систем, систем розрахунків, учасників цих систем та операторів послуг платіжної інфраструктури.

Однак, незважаючи на чітку позицію НБУ і негативні відгуки про роботу системи, заперечувати міжнародний досвід та розвиток bitcoin у практиці міжнародних валютних розрахунків не варто. Так само як і не варто

відмовлятися від використання електронних грошей через їх потенційну загрозу.

Звичайно, зараз в Україні використання криптовалют не досягло таких показників, як у США, країнах Західної Європи чи Південно-Східної Азії. Однак, незважаючи на те, що широка громадськість ще і досі мало знає про криптовалюту, в тому числі bitcoin, сьогодні Україна входить у топ-5 країн світу за кількістю користувачів різними bitcoin -гаманцями. Справа в тому, що bitcoin дуже популярні серед українських IT-фахівців, які дуже активно інвестують реальні гроші у віртуальну валюту.

Отже, Основними перевагами криптовалют є відсутність емісійного центру, контролю та обмежень випуску, повна анонімність, здатність генерувати валюту самостійно, захищеність від інфляції, відсутність впливу факторів зовнішнього середовища (окрім ринкових попиту і пропозиції) тощо.

Однак, ряд країн регламентують дану валюту на законодавчому рівні та стимулюють її обіг, інші ж навпаки – забороняють її використання або вносять істотні обмеження щодо її обігу. В Україні офіційно заборонено користуватися біткоїнами, оскільки, за визначенням НБУ вони не мають ніякого забезпечення і юридично закріплених за ними осіб, не контролюються державою.

Література:

1. Хайек, Ф. А. Частные деньги: пер. с англ. / Ф.А. Хайек; под ред. Сапова Г. – Тверь: ИНМЭ, 1996. – 236 с.

2. Олійник А.В. Електронні гроші як соціально-економічне явище за умов євроінтеграції [Текст] // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2006. – №6, Т.1. – С. 19-24.

3. Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 05.04.2001р. №2346-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2346-14/ed20101005>

4. Директива Європейського Парламенту та Ради Європи №2009/110/ЄС від 16.09.2009р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_a18.